96/115
SÁNCHEZ CASABÓN, A.I. - GARCIA MARCO, J.: La investigación sobre analisis de contenido y los lenguajes documentales en las publicaciones periodicas espanolas de información y documentación (1982-1994) = Rev.Esp.Doc.Cient. 18.vol. 1995. 2.no. 155-171.p. Bibliogr. 75 tétel.

A tartalomelemzésre és az információs-dokumentációs nyelvekre vonatkozó kutatások a spanyol szakfolyóiratokban 1982-1994 között

Bibliometria; Folyóirat -könyvtári; Információkereső nyelv; Könyvtártudományi kutatás; Tárgyi feltárás

A hét spanyol könyvtári–informatikai szakfolyóirat 1982 és 1994 közötti, tartalomelemzéssel és dokumentációs nyelvekkel foglalkozó cikkeinek elemzése azt mutatja, hogy a legproduktívabb szakasz 1988 és 1990 között volt, hogy a kutatások elsősorban Madridban, Barcelonában, s még Granadában folytak, hogy a legtöbb cikket két vagy több szerző jegyzi, és hogy a leginkább kutatott témák az ETO és a tézauruszok voltak, amelyek népszerűségét csak a kivonatkészítésé közelíti meg. Sem a tartalomelemzés, sem az osztályozás és indexelés nem tűnik fontos témának a spanyol könyvtári-informatikai kutatások körében.

(Mohor Jenő)

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Általános kérdések

96/116
GORMAN, Michael: Five new laws of librarianship = Am.Libr. 26.vol. 1995. 8.no. 784-785.p.

A könyvtárügy öt új törvénye

Feladatkör; Irányelvek -könyvtári; Könyvtárosetika

Több mint 60 éve fogalmazta meg S.R. Ranganathan öt törvényét:

- a könyv használatra való;
- minden olvasónak meg kell találnia a könyvét;
- minden könyvnek meg kell találni olvasóját;
- tiszteljük az olvasó idejét;
- a könyvtár folyamatosan növekvő szervezet.

A szerző, mint írja, vette a bátorságot és megfogalmazta a könyvtárügy öt új törvényét, a következőképpen:

1. A könyvtárak az emberiséget szolgálják. – A könyvtári munka célja az egyén, a közösség és a társadalom egésze számára való magas színvonalú szolgáltatás, tehát mind az egyén segítése, mind az emberiség magasabb rendű szándékainak támogatása.

2. Tiszteld a tudás átadásának minden formáját. – Minden kommunikációs forma a korábbiak előnyeit fejleszti tovább és egészíti ki. Mindegyikről azt tartják megjelenésekor, hogy a korábbiakat teljességgel fel fogja váltani. A jövő könyvtára mindenféle tudás- és információhordozót befogad majd. Legjobb megközelítése a haszonelvűség.

3. Intelligensen használd fel a technológiát a szolgáltatások fejlesztésére. – Nem aközött kell választani, hogy ludditák vagyunk-e vagy lelketlen technokraták. A könyvtárügy fejlődése során az új technológiák és új eszközök sikeresen integrálódtak a meglévő szolgáltatásokba. Az intelligens felhasználás azt jelenti, hogy problémamegoldásra, költséghatékonyan, a hatást is megvizsgálva, a munkafolyamatot újragondolva alkalmazzuk az új technológiákat és új eszközöket.

4. Óvd a tudás szabad hozzáférhetőségét. – A dokumentumok megőrzése és a demokratikus értékek érvényesítése komoly feladat. Ha veszni hagyjuk a múlt örökségét, az cenzúrázásnak számít. A könyvtárak az emberi teljesítmény és tudás kollektív archívumai. Minden technológiai változás előterében e gondolatnak kell állnia. A könyvtárak központi szerepet kapnak a társadal-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

mi, politikai és szellemi szabadság megőrzésében. Minden társadalom és közösség örökségét meg kell őrizniük és hozzáférhetővé kell tenniük.

5. Tiszteld a múltat és tegyél a jövőért. – A jövő könyvtára nem csak a múlt legjavát őrzi meg, hanem a könyvtárak és az emberi kommunikáció történetét is. Enélkül a könyvtár csak a pillanat intézménye lenne, nem lenne központi helye a társadalomban. Az értékek tartóssága és a hivatás folyamatossága ismeretében a könyvtárat sohasem pusztíthatják el. El kell fogadni a jövő kihívását is. A könyvtáraknak racionálisan, tiszta fejjel, érzelmek nélkül kell ötvözniük a múltat és a jövőt.

(Hegyközi Ilona)

96/117

KANGAS, Sinikka - KURONEN, Timo - PEKKARINEN, Päivi: The right to information - the new role of libraries = Libri. 45.vol. 1993. 2.no. 123-129.p.

A könyvtárak újfajta információközvetítő szerepe, a nemzetek fölötti döntéshozó szervek működése következtében

Együttműködés -nemzetközi; Hozzáférhetőség; Nemzetközi szervezet; Tájékoztatás szabadsága

Az európai integráció kihívásai és az új információs technológia előretörése következtében a könyvtáraknak újra kell értékelni szerepüket és feladataikat. Mivel a döntéshozatal a nemzeti határokon kívülre kerül, az állampolgárok korlátozottabban juthatnak hozzá a rájuk tartozó információkhoz és dokumentumokhoz. Az információs technológia viszont egy éppen ellenkező irányzatot támogat, ezért a könyvtáraknak biztosítaniuk kell az információkhoz való hozzáférést a megváltozott politikai körülmények között is. Lelőhelykereső szolgáltatásokat kell bevezetniük, és kényelmes hozzáférést kell biztosítaniuk az elektronikus információforrásokhoz. Annak érdekében, hogy hatékony információs környezetet teremtsenek a társadalomban, részt kell vállalniuk az elektronikus információterjesztési rendszerek felkutatásában, értékelésében és fejlesztésében, meg kell könnyíteniük az állampolgárok információhoz való hozzáférését, és szorgalmazniuk kell a bíráló vélemények terjesztését is a kommunikációs hálózatok útján.

(Autoref.)

Nemzetközi könyvtárügy

96/118

VAN VAERENBERGH, Jan: Wie man Projektvorschläge einreicht und ein Konsortium führt - mit praktischem Denken, viel Geduld und Hartnäckigkeit = Bibliotheksdienst. 29.Jg. 1995. 12.no. 1960-1966.p.

Hogyan nyerhetünk pályázatot? Az Európai Bizottság könyvtári pályázatairól

Együttműködés -nemzetközi; Fejlesztési terv; Közművelődési könyvtár; Nemzetközi szervezet

Az Európai Bizottság 1992 októbere és 1994 februárja között meghirdetett informatikai-könyvtári témájú pályázati kiírásaira 333 pályázat érkezett be (1590 résztvevővel). A pályázatok 45%-a jött könyvtáraktól. A pályázó könyvtárak megoszlása: 46% tudományos-, 15% közművelődési-, 39% egyéb könyvtár.

A 333 pályázat közül 68 kapott anyagi támogatást, (a kérelmezők egyötöde.)

A pályázatok közül 188 származott könyvtáraktól, ezek közül csak 23 közművelődési könyvtáraktól. Ennek az alacsony részvételi aránynak több oka van. Mindenekelőtt: a közművelődési könyvtárak a napi túlélésért folytatott harcra, feszes munkatempóra kényszerülnek, a többi könyvtárral ellentétben gondolkodásmódjuk központjában nem a távlati tervezés áll. Másrészt a közművelődési könyvtárak korántsem állnak a technológiai fejlődés csúcsán, ezért inkább másoktól várják, hogy az új technológiákat kikísérletezzék, kidolgozzák számukra. Mindennek ellenére igen nagy hiba lenne, ha önbizalmukat elveszítenék: aki maga sem hisz képességeiben, hogyan tudna erről másokat meggyőzni?

Az Európai Bizottság hivatalos meghatározása szerint a könyvtári pályázati terveknek az információs technológia (IT) fejlesztését kell szolgálniuk. A beavatottak szerint azonban az IT-t

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

gyakran innovatív technológiának értelmezik, és elfogadnak programokat, amelyek a már meglevő technológiát alkalmazzák új környezetben. A közművelődési könyvtárak széles felderítetlen területet nyújtanak a máshol már kidolgozott technológiák innovatív bevezetéséhez.

A Bizottság hangsúlyozza, hogy a pályázati terveknek használó- és szolgáltatás-központúaknak kell lenniük. A könyvtárakat erre kényszeríti a gazdálkodási eszközök csökkenése és az információs igények növekedése is. Olyan technológiát kell kifejleszteni, amely lehetővé teszi, hogy a könyvtári információs források jelentős része a könyvtár épületén kívül is elérhető és használható legyen. Az ilyen szolgáltatások csak a számítógépes technológia segítségével érhetők el.

Az Európai Bizottság a pályázókkal szemben szigorú követelményeket támaszt. (Formai szempontból is: a pályázatok ötödét pusztán alaki hibák miatt utasították vissza, és hallgatólagosan elvárják a korrekt angol nyelvű beadványt.) Tartalmát tekintve a tervezetnek részletekben menően dokumentálnia kell a megvalósíthatóságot technikai és teljesítményi szempontból. Az elfogadhatóság feltétele, hogy a tervet egy nemzetközi konzorcium is támogassa, amelyben legalább két külföldi országbeli tag vesz részt. A konzorcium tagjainak megnyerése főleg a személyes nemzetközi kapcsolatokra épül, (bár a CORDIS bizottság adatbankban bocsátja rendelkezésre a potenciális partnerek adatait.) A szervezőmunka érdekessége, hogy a legtöbben féltik (a konkurencia miatt) túl korán elárulni ötleteiket, az utolsó időpontban viszont csúcsra járnak a nemzetközi telefonhívások és faxok.

Arányban áll-e egyáltalán a pályázatra fordított sok szakmai munka és szervező tevékenység a bizonytalan haszonnal? Öt pályázatból csak egy nyer támogatást, nagy a kockázat, a vesztesek bosszúságát pedig növeli, hogy az elutasítás okát nem lehet megtudni. Érdemes-e tehát pályázni? A válasz egyértelműen igen. Az Európai Közösség elnyert pályadíja nemcsak igen jelentős technológiai előrelépést biztosít a könyvtárnak, hanem növeli annak társadalmi tekintélyét is. A könyvtár a pályadíj jóvoltából már nem csak passzív szemlélője lesz az információs technológia fejlődésének, hanem aktív résztvevője, és a helyi politikusok semmit sem hangoztatnak szívesebben, mint azt, hogy e téren ők már mások előtt járnak (különösen akkor, ha ez az európaiság jegyében történik.)

(Katsányi Sándor)

Nemzeti könyvtárügy

96/119

GOLUBLOK, A.S.: Innovacii, investicii i informatizaciâ = Naucn.Teh.Inf. 1.ser. 1995. 6.no. 6-8.p.

Innovációk, beruházások és informatizálás

Állami irányítás; Könyvtárpolitika; Számítógépesítés

Oroszország fő feladata ma a gazdaság korszerűsítése, aminek szerves részét képezi az innováció, a beruházások és az informatizáció. Az orosz kormány 1995-1997-re szóló programjában jelentős változások mutatkoznak a beruházási politikában a korábbiakhoz képest. Az állami beruházások elsősorban az infrastruktúra fejlesztésére, a kül- és belkereskedelem szempontjából ígéretes vállalkozások támogatására, az orosz gazdaság szerkezet-átalakítására és a magánberuházások ösztönzésére irányulnak majd.

Az új beruházási politika szempontjából a leginkább reményteljes, perspektivikus ágazat a telekommunikácó és az informatizáció. Ez a világtendencia Oroszországban nem annyira sikeres a magas infláció, a kockázatvállalás biztonságának hiánya, a beruházók érdekeit érintő törvények gyakori változása, illetve az információtechnológia legfontosabb alkalmazóinak kritikus pénzügyi helyzete miatt. A közeljövőben leginkább arra lehet számítani, hogy az 1989-90-ben beszerzett és mára már elhasználódott személyi számítógépek korszerűbb, a multimédia kezelésére képes eszközökre cserélése lesz napirenden.

A gazdaság fejlődésének világszerte alapja az innováció és a beruházások: a „hetek" által, 1995 februárjában kezdeményezett „Globális információs infrastuktúra kiépítése" c. program megvalósításának is a magántőke bevonása a legfontosabb láncszeme, sikerének ez a garan-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

ciája. Az informatikai beruházások az egész gazdaság fellendülését eredményezhetik. A beruházási folyamatot kiszolgáló bankügyletek maguk is az információtechnológia hatalmas „fogyasztói", a pénzforgalmat bonyolító intézmények, tőzsdék mindenütt komoly számítástechnikai eszközparkkal rendelkeznek. Nagyon fontos, hogy az állam megfelelő (szociális és politikai) garanciákat nyújtson a befektetőknek.

A gazdasági kockázatok garanciáival a biztosító társaságoknak kell foglalkozniuk, az államnak e területen minimális lehet a beleszólása. Az információ egyre inkább a tevékenységek (különösen a banki- és pénzügyletek) egyik legdrágább tényezőjévé válik. Oroszországban is megjelentek az első biztosító társaságok, amelyek az információs rizikóval szembeni biztonság nyújtására építik tevékenységüket.

Az informatikai területen befektetők biztonsága érdekében foglalkozni kell a megfelelő jogi szabályozással is, ami elsősorban az állam, a biztosító társaságok és a befektetők viszonyát rendezné.

Az informatikai beruházások területén az egyik legösszetettebb kérdés a külföldi befektetők bevonása, abból a szempontból, hogy a külföldiek működéséből származó haszon visszaforgatható-e az orosz informatizációba. Egy sor nagy projekt tapasztalatai azt bizonyítják, hogy van ok a kételkedésre.

A legkényesebb probléma az információs függetlenség. Vajon mindenhol import szoftvereket kell-e alkalmazni?

A vázolt problémák megoldásának elősegítésére a Roskominform nevű intézmény, egy sor koncepciót dolgozott ki az „Oroszország informatizálása" komplex program keretében.

A sikeres beruházás kulcsa a beruházási tervek véleményezése, ami nem olcsó mulatság, de az egész vállalkozás léte függhet tőle. Nyilvánvaló, hogy könnyebb egy tervet még a bevezetése előtt elvetni vagy megváltoztatni, mint az esetleges kudarcának a következményeit elhárítani.

Minden beruházási folyamat elválaszthatatlan része az innováció, az új technológiák bevezetése. Az információs technológiák bevezetése az ipariakkal összevetve több munka- és szellemi ráfordítást követel. A hardverek és szoftverek fejlesztése területén a hazai cégek egyedül nemigen boldogulnak, a rendelkezésre álló költségvetési forrás pedig minimális. A kiutat a tudományos és oktatási intézményekkel való kooperáció alapján, a cégek összefogásával közösen kimunkált programok jelenthetik. Ez esetben a központi költségvetésből nem kell sokat áldozni a tervek megvalósulására.

A beruházások legnagyobb tartalékát a regionális állami és kereskedelmi szervezetek jelentik, amelyek a lakossági eszközöket is mozgósítani tudják. Szövetségi feladat e téren a beruházási politika kidolgozása, valamint a infrastrukturális elemek támogatása és fejlesztése, a kormányzati szerveknek pedig a versenyhelyzet kialakítását, a tendereztetést kell elősegíteniük a beruházások terén.

A három „I" (innováció, invesztíció, informatizáció) mint az orosz gazdaság szerkezet-átalakításának kulcsa, hidat képez a XXI. századba. Addig azonban még sok a tennivaló, elsősorban a szemléletváltás területén.

(Rácz Ágnes)

96/120

Knihovnicko-informacní memorandum = Čtenář. 47.roc. 1995. 9.no. 308-309.p.

Könyvtári-információs memorandum

Közli még: i. 37.roc. 1995. 6.no. 159-160.p.

Könyvtárpolitika; Könyvtárügy; Tájékoztatási politika

A társadalmi és gazdasági változások Csehországban is kedvezőtlen hatásúak voltak a kultúrára és az oktatásra. Az művelődési miniszter helyettesének és a tudományos akadémia tájékoztatási bizottsága elnökének vezetésével működik egy ágazatközi munkacsoport, amelynek a feladata a könyvtárügynek az oktatás-, tudomány- és kultúrpolitikába való beágyazása. Munkájuk eredményeként született meg a Könyvtári-tájékoztatási memorandum, amely három csomópont köré építi fel a könyvtárakkal szemben támasztott követelményeket.

1. A használók könyvtár és tájékoztatás iránti szükségletei és igényei: az információt vagy a dokumentumot könnyen meg lehessen találni; legyen helybenolvasási lehetőség kézikönyvtárral és hálózatba kötött számítógéppel; legyen lehetőség a helyi és távoli adatbázisok, kataló-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

gusok használatára; legyen reprográfiai szolgáltatás; szakképzett, tapasztalt könyvtárosok dolgozzanak. Szükség esetén tájékoztassanak a kért dokumentum vagy információ lelőhelyéről és a megfelelő könyvtárba irányítsák a használót. Mindezeket ingyenesen, vagy jelképes használati díjért lehessen igénybe venni.

2. A könyvtárak és tájékoztatási intézmények feladatai a használók igényeinek kielégítésében:

a) az adott könyvtárban: a hagyományos könyvtár-felfogástól elszakadva az információt hozzáférhetővé tenni, a gyűjtőkörnek megfelelő, elégséges és aktuális állományt létrehozni, céltudatosan építeni a könyvtár tájékoztató apparátusát és referensz-szolgáltatást nyújtani, lehetőleg szabadpolcos hozzáférést teremteni, a saját állományról a lehető leggyorsabban tájékoztatni, megfelelő olvasói tereket létrehozni, megteremteni a gépesítés feltételeit, hozzáférést biztosítani a világ adatbázisaihoz online módon vagy CD-ROM-on, felkészülni a változó olvasói igényekre.

b) a régió többi könyvtárával együttműködve: központi katalógusokat kiépíteni, fejleszteni a könyvtárközi kölcsönzés rendszerét, együttműködni a gépesítésben a rendszerek kompatibilitása érdekében, pl. konzorciumok keretében közös fejlesztési terveket megvalósítani, elvégezni a legfontosabb könyvtárak katalógusainak retrokonverzióját, együttműködni az állománygyarapításban.

3. A könyvtárak és tájékoztatási intézmények vezetőinek feladatai: megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy a könyvtárak bekapcsolódhassanak az akadémiai és nyilvános adathálózatba; terveket kidolgozni a regionális együttműködésre (retrokonverzió, központi katalógusok, állománygyarapítási együttműködés, közös számítógépesítés, raktárépítés); kivívni a könyvtárak társadalmi és anyagi elismerését.

Mindezek elősegítésére egy közös szervet kellene létrehozni, amely ajánlásokat dolgozna ki a különböző fenntartóknak a könyvtárak működtetésére, kötelező érvényű utasításokat adna a könyvtáraknak a szabványok, szabályzatok betartására, kidolgozná az országos szintű koordináció modelljét, elősegítené megvalósulását és finanszírozását, reprezentálná a cseh könyvtárügyet az Európai Unióban, az Európa Tanácsban, az Unescoban. Tevékenységébe tartozna: együttműködés kezdeményezése olyan területeken, ahol az együttes fellépés hatékonyabb; regionális megállapodások szorgalmazása; konzultációs szolgáltatás könyvtárépítési kérdésekben, küzdés a könyvtárosok megfelelő besorolásáért és anyagi megbecsüléséért; javaslat készítése a könyvtárak megfelelő jogi környezetére és a különböző jogszabályoknak a könyvtárak működésére gyakorolt hatásának figyelemmel kísérése.

(Rácz Ágnes)

96/121

VYCICHLO, Jaroslav: Knihovnická verejnost versus stát? 1-2. = Čtenář. 47.roc. 1995. 10.no.; 11.no. 348-352.p.;402-403.p. Bibliogr. 16 tétel.

Könyvtárosi közvélemény versus állam?

Állami irányítás

Hat év telt el a csehországi társadalmi–politikai fordulat óta, amely a könyvtárak állami értelmezésében is fordulatot jelentett. Ennek azonban korántsem örül a könyvtárosi közvélemény, mivel kezdetben arra számított, hogy a demokratikus állam kitüntetett módon fogja támogatni–dotálni a könyvtárügyet. Valójában (majdnem) az ellenkezője történt: elindult és mindmáig folyik az állam „kivonulása" a kulturális területről.

A jövőben kétféle könyvtártípus lesz jellemző az országban. Az egyik a tudományos könyvtáraké. Őket túlnyomóan az állam fogja eltartani, mert a felsőoktatás és a kutatás és fejlesztés továbbra is állami érdek maradt. Esetenként – természetesen – valamiféle (területi, járási) önkormányzati szerv is vállalhat tudományos könyvtári fenntartói–támogatói szerepkört.

A másik jellemző könyvtártípus az önkormányzati könyvtár lesz. (Mostanában folyik a járási könyvtárak „önkormányzósítása", aminek végén az egész nyilvános könyvtári mezőny önkormányzati fenntartásúvá válik.) Az állam csupán esetenként fogja majd támogatni ezeket a könyvtárakat. Mindennek oka: a demokratikus társadalomban a kultúrának alulról kell építkeznie–kifejlődnie. Ezt az elvet történelmi, pragmatikus és elvi érvek támasztják alá, amelyek különös intenzitással hangzanak mostanában, mintegy a szocialista állam kulturális elkötelezettségéből keletkezett visszásságok ellenhatásaként.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

A könyvtáros szakmának ezért az önkormányzatokra kell „vigyázó szemét" vetnie, ui. a vonatkozó törvények (községi törvény, polgári törvénykönyv, járási hivatali törvény) biztosítják a könyvtárfenntartás, a körzeti könyvtári szerveződés és a járási könyvtári funkciók (megbízással történő) fennmaradásának a lehetőségeit. Hangsúlyozni kell: lehetőségekről van szó. Ha pl. valamely önkormányzati testület elhatározza, hogy a továbbiakban nem tart fenn könyvtárat, senki nem kérheti ezt tőle számon. (Az eddigi gyakorlat azt mutatja, hogy erre kevés önkormányzat szánja el magát, inkább nyomorszinten vegetáltatja ezt az intézményt.)

Ebbe természetesen nem szabad belenyugodni, ám elsősorban a könyvtárosnak kell munkálkodnia annak érdekében, hogy a könyvtár fennmaradjon és ne is nyomorogjon. A könyvtári szolgálatot az adott településen szinte nélkülözhetetlenné kell tenni, aminek egyik módja: elmozdulás az információszolgáltatás irányába. A másik: legyen ott a könyvtáros, amikor az önkormányzat megfogalmazza a könyvtár működésének alapdokumentumait.

A tudományos könyvtárak ilyen törvényi háttérrel nem rendelkeznek ugyan, de időközben elkészült egy dokumentum (Keretterv a Cseh Köztársaság könyvtárainak a tudományos, művelődési és kulturális programba történő integrálására), amely helyes irányba mutat utat és fejlődési kiutat e szféra számára.

Mindennek következtében a jövőben nem lesz az országban „egységes könyvtári rendszer" abban az igazgatási–hierarchikus értelemben, amelyet az 1959. évi könyvtári törvény ír elő. Ennek ellenére máris kitetszenek bizonyos együttműködési lehetőségek, nevezetesen az automatizálásnak köszönhetően. E tekintetben ugyancsak készült egy olyan tervezet, amely egyaránt érinti a tudományos és a nyilvános könyvtárakat (Program a könyvtáraknak mint a Cseh Köztársaság információs sztrádái kiépítésében résztvevő összetevőknek fejlesztésére).

Az államnak a kultúrából való „kivonulását" azonban – mint egyes képviselői teszik napjainkban – nem lenne szabad abszolutizálni. Különösen a könyvtárakat illetően nem, mivel ez a szolgálat nem kizárólagosan kulturális, ui. egy sor képzési elem van benne még legkisebb előfordulásaiban is, a nagy közművelődési nyilvános könyvtár pedig jórészt az alap- és alkalmazott kutatások kiszolgálója.

A fentieket figyelembe véve a nyilvános könyvtárak az iskolához hasonló állami támogatást érdemelnének, ami alatt garantált működési hozzájárulás, működési és képesítési minimumok megszabása értendő. E követelménynek az ad nyomatékot, hogy átmeneti időket élünk, s még nem alakultak ki a könyvtárak támogatásának (szponzorálásának, mecenatúrájának) nyugati államokban szokásos formái.

(Futala Tibor)

Együttműködés

96/122

SMITH, Neil A.: ONE - OPAC Network in Europe: taking further step towards a Europe-wide information network = Program. 29.vol. 1995. 4.no. 427-432.p.

ONE- OPAC hálózat Európában: újabb lépés az egész Európát átfogó információs hálózat felé

Együttműködés -nemzetközi; Gépi információkeresési rendszer; Online katalógus; Szabvány; Számítógép-hálózat

Hét európai ország (Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Norvégia, Svédország és az Egyesült Királyság) 15 intézménye (nemzeti könyvtárak, országos tájékoztatási rendszerek, múzeumok, kereskedelmi cégek, 9 teljes jogú és 6 társult tag) vesz részt az 1995 januárjától harminc hónapig tartó ONE (OPAC Network in Europe – európai online katalógusok hálózata) projektben. Teljes költségvetése 2,4 millió ECU, közösen finanszírozzák a résztvevők és az Európai Közösség Könyvtári Programja.

Az ONE program a Könyvtári Program harmadik pályázati felhívása nyomán indult. Általános célja a katalógusok távoli elérése, pontosabban a nemzeti könyvtári katalógusok összekapcsolása nyílt rendszerként a távközlési hálózatok révén az SR (ISO) illetve a Z39.50 (ANSI) szabvány legfrissebb változatának segítségével. A projekt koordinátora az oslói főiskola.

A projekt feladatai négy területet ölelnek fel: menedzsment, használat és használhatóság,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

szoftverfejlesztés, terjesztés. Emellett működik egy minőségbiztosítási csoport is.

A projekt megvalósítását öt szakaszra osztották fel:

1. szakasz: vizsgálatok, értékelés és a követelmények megfogalmazása; a szoftver első verziójának elkészítése (6 hónap),

2. szakasz: a szoftver első verziója előállításának részletes megtervezése és kivitelezése (6 hónap),

3. szakasz: a szoftver második, végleges változata követelményeinek meghatározása (4 hónap),

4. szakasz: a szoftver végleges változatának kialakítása (6 hónap),

5. szakasz: próbaszolgáltatás, részletes elemzés (8 hónap).

A projekt fontossága miatt a tervekről és a fejleményekről széles körben, folyamatosan tájékoztatnak. A közbenső jelentéseket a hálózaton is hozzáférhetővé teszik, konferenciai anyagokat és cikkeket, sajtóközleményeket publikálnak.

A projekt során magas színvonalú SR/Z39.50 kliens-szerver szoftvert fejlesztenek ki, amely sokféle rekordformátum konverziójára és különböző karakterkészletek kezelésére is képes lesz. Az egyetlen ponton történő belépéshez is szoftver kifejlesztését tervezik. A projekt eredményeként próbaszolgáltatás indul.

A műszaki célok:

– az SR/Z39.50 szabvány megvalósítása különböző műszaki (OSI és Internet) környezetben,

– public domain szoftver kialakítása a MARC-formátum konverziójához és a karakterkészletek kezeléséhez,

– belépési szoftvercsomag kifejlesztése és installálása többfelhasználós UNIX platformra, karakteres terminálokhoz,

– Windows-alapú PC kliens és UNIX-Motif kliens kifejlesztése és installálása,

– a POSIX-szal összhangban lévő, színvonalas, jól dokumentált és hordozható szoftvertermékek kifejlesztése.

A projekt eredményeként ajánlásokat fogalmaznak meg a nemzetközi szolgáltatásokról, többek között azok jogi és pénzügyi követelményeiről, valamint az információ-visszakeresési és távközlési szabványok további fejlesztésének előfeltételeiről.

(Hegyközi Ilona)

96/123

REGENT, Alberic: LIBIS-Net and CALIBRE = Eur.Res.Libr.Coop. 5.vol. 1995. 4.no. 413-422.p.

A LIBIS-NET nevű hálózat és szervezet és a DOBIS/LIBIS felhasználók CALIBRE programja

A LIBER 1995. évi leuveni konferenciáján elhangzott előadás.

Dokumentumszolgáltatás; Egyetemi könyvtár; Együttműködés -nemzetközi; Gépi könyvtári hálózat; Integrált gépi rendszer

A LIBIS-Net gyökerei a DOBIS/LIBIS online integrált könyvtári rendszer kifejlesztéséhez, majd széles körű alkalmazásához nyúlnak vissza. Ez a rendszer ma már a LIBIS-Net révén rendkívül rugalmas, különböző szintű hálózati alkalmazásokat tesz lehetővé egyetemi könyvtárak, szakkönyvtárak, más felsőoktatási intézmények és dokumentációs központok bekapcsolódásával.

A non-profit LIBIS-Net szervezet tagintézményeinek képviselői működtetik a Tanácsadó Testületet, amely a célokat és a működtetést biztosító döntéseket határozza meg. Különböző bizottságok és munkacsoportok gondoskodnak a közös problémák megoldásáról, a szabályzatok kidolgozásáról, az oktatásról és a rendszer megbízható működtetéséről.

A tagintézmények függetlenül építik saját katalógusaikat és bonyolítják adminisztrációjukat, ugyanakkor a közös osztott katalogizálás megvalósításához komoly szabványosításra volt szükség. A LIBIS katalógus a tagintézmények állományában lévő mintegy 3 millió könyv és folyóirat rekordjait tartalmazza. A LIBIS-Net-en keresztül elérhető a Könyvek Központi Katalógusa újabb 1.5 millió rekordja és letölthetők a VUBIS rendszerben épülő ANTILOPE (Folyóiratok Központi Katalógusa) rekordjai, valamint a külön tárolt Library of Congress katalógustételek.

A LIBIS-Net ki fogja bővíteni szolgáltatásait más helyi, CD-ROM és távoli adatbázisok elérésével és kifejlesztette egy grafikus interfész és Windows-os verzió használatának lehetőségét is. A korábbi menü-vezérlésen alapuló párbeszédet felválthatják a használók parancs-vezér-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

léses módszerrel. Megkezdődött az Internethez való csatlakozás és az IMPALA (belga dokumentum szolgáltató rendszer) használata. A DOBIS/LIBIS szoftver tulajdonosának, az ELIAS-nak legújabb fejlesztése a digitális könyvtár, amely lehetővé teszi a keresés összekapcsolását teljes szövegek és képek megjelenítésével.

A CALIBRE projekt célja a DOBIS/LIBIS-t használó európai könyvtárak közös hálózatának létrehozása és egyetlen központi katalógusként való működtetése, valamint a dokumentumszolgáltatás megoldása. Ha a hálózatba kapcsolt könyvtár, illetve a megfelelő jogosultsággal a hálózatba belépő felhasználó megtalálja a keresett dokumentum adatait, könyvtárközi kölcsönzés keretében kérheti az eredeti példányt, vagy annak másolatát postán vagy telefaxon. File transzferrel oldható meg a könyvtárak között bibliográfiai tételek átvétele akár teljes, akár szűkített adattartalommal. A CALIBRE-ben együttműködő könyvtárak közötti szerződés garancia a könyvtárközi kölcsönzésben kért dokumentumok szállítására, sőt a használó lépésről lépésre követheti a képernyőn a kérés teljesülésének állomásait. A program automatikusan kezeli a résztvevők egyedi elszámolásait és a teljes rendszerét. Fizetni bármely típusú hitelkártyával lehet.

A projektben jelenleg hét európai könyvtár vesz részt, közöttük szerepel az Országos Széchényi Könyvtár is.

(Berke Barnabásné)

96/124

KÄRRE, Bo: Support to library and information services in Third World countries = Scand.Public Libr.Q. 28.vol. 1995. 3.no. 4-8.p.

Könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások támogatása a harmadik világ országaiban

Együttműködés -nemzetközi; Fejlesztési terv; Támogatás -más országnak

A skandináv országok az 1950-es évek óta támogatják a harmadik világ országait. Támogatásuk kezdetben főként a mindennapos szükségletek kielégítésére és az infrastruktúra fejlesztésére irányult, igen csekély mértékben a kultúra területére, még kevésbé – ha egyáltalán – a könyvtárakra.

A kezdeti időszakban főként adományokat küldtek a fejlődő országokba. A 70-es évektől kezdték a fejlődő országokat egyenlő partnerekként kezelni. Megindult a szakemberek kölcsönös cseréje is, majd később a kulturális együttműködési programok.

Mindezek ellenére a könyvtárügy igen lassan került be a fejlesztési programokba; s abban, hogy bekerült, nagy szerepük van a könyvtáros egyesületek kitartó kezdeményezéseinek.

A skandináv országok kezdetben közös projekteket folytattak, később az adminisztratív terhek miatt áttértek a rendszeres konzultációkra.

Svédország könyvtárépítési és állománygyarapítási projekteket finanszírozott Botswanában, Tanzániában, Etiópiában, Bissau-Guineában, Nicaraguában (az Unescoval közösen), Vietnamban, illetve Laoszban. – A Svéd Nemzetközi Fejlesztési Hatóság (Swedish International Development Authority, SIDA) „Szavak – könyvek – demokrácia" programja az analfabetizmus leküzdése, az olvasás propagálása, a szólásszabadság védelme érdekében jött létre. Támogatja a mesélt történelem (oral history) dokumentálására, a független kiadók létrehozására, a nyomdai-terjesztési szervezet kialakítására, a számítógépesítésre irányuló törekvéseket. A 80-as évek végén az IFLÁ-val közösen megkezdődött a könyvtárosok szervezett képzése az ALP (Advancement of Librarianship in the Third World) projekt keretében. – A tudományos és szakkönyvtárak támogatása a célja a Fejlődő Országokkal való Kutatási Együttműködési Ügynökség (Swedish Agency for Research Co-operation with Developing Countries, SAREC) elnevezésű szervezetnek, amely 1975 és 1985 között szakirodalmat juttatott el a fejlődő országokba. A 80-as évek közepétől az egyetemi könyvtárak infrastruktúrájának fejlesztése lett a fő cél (Tanzánia, Etiópia, Mozambik, Zimbabwe, Vietnam, Sri Lanka, Nicaragua). Támogatják a számítógépes hardver és szoftver vásárlását, a könyvtárosképzést és a nemzeti kiadási tevékenységet.

Norvégia 1969-től önkéntes könyvtárosokat küldött kelet-afrikai országokba. A Norvég Fejlesztési Együttműködési Szervezet (Norwegian Agency for Development Co-operation, NORAD) kulturális együttműködési stratégiája három pilléren nyugszik: kulturális identitás, kulturális tevékenységek és kulturális csere. A könyvtárak támogatása a kulturális identitás körébe tartozik.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

Ennek egyik projektje az egyiptomi nemzeti könyvtár támogatása (évi 8 millió norvég korona), egy másik a vidéki könyvtárak fejlesztése.

A Dán Nemzetközi Fejlesztési Szervezet (Danish International Development Agency, DANIDA) többek között a kis könyvtárakat és dokumentációs központokat segíti, például a zimbabwei általános iskolai könyvtárakat, a tanzániai gyermekkönyvkiadást. Ma már a rendelkezésre álló pénzösszegeknek a kétharmadát a dániai tevékenységekre fordítják és csak egyharmadát a fejlődő országokbelire. A DANIDA a tudományos és szakkönyvtárak állományfejlesztési törekvéseit is támogatja, valamint fenntartja a FID Oktatási és Képzési Clearinghouse-át.

Finnországban a Finn Nemzetközi Fejlesztési Szervezet (Finnish International Development Agency, FINNIDA) a 70-es években kezdte meg tevékenységét. Tanzániában, Zambiában és Kenyában dolgoztak finn könyvtárosok oktatóként illetve a nemzeti könyvtárban. A 80-as évek során a finn könyvtárosegyesület kezdeményezésére finn szakértők oktattak Tanzániában, majd segítettek a dél-afrikai felszabadítási mozgalom archívumának felállításában. Később namíbiai menekültek vettek részt a tamperei egyetemen könyvtárosképzésben. Finnország is részt vesz az IFLA ALP programjában.

(Hegyközi Ilona)

96/125

VAN BORM, J.: Regional library cooperation in Belgium = Eur.Res.Libr.Coop. 5.vol. 1995. 4.no. 373-382.p.

Regionális könyvtári együttműködés Belgiumban

A LIBER 1995. évi leuveni konferenciáján elhangzott előadás.

Együttműködés -nemzetközi; Együttműködés -regionális; Könyvtári tanács -országos; Központi katalógus -online; Tudományos és szakkönyvtárak

A Belgium területén együttélő holland és francia nyelvi és kulturális közösségek tudományos és egyetemi könyvtárai szoros és hatékony együttműködést alakítottak ki az erőforrások megszerzésére.

1988-ban hozták létre a Francia Közösség Egyetemközi Tanácsának Könyvtári Bizottságát, amelynek céljai: a könyvtárosság, az információ és a dokumentáció általános kérdéseinek tanulmányozása, a könyvtárakat érintő információk terjesztése, együttműködési projektek kidolgozása és ezek képviselete állami és nemzetközi szinten. Az egyetemi könyvtárak 9 egyetemen működnek, összesített adataik a következők: 9 millió kötetes állomány, 41 ezer folyóirat-előfizetés, 63 ezer hallgató és 4 ezer munkatárs. A Bizottság több mint 600 könyvtár állományát és használatát értékelte a Conspectus módszer alkalmazásával. Elindították az állományépítési együttműködést annak érdekében, hogy elkerüljék a többszörös előfizetést, ugyanakkor a legtöbb közgazdaságtudományi és művészettörténeti folyóiratot beszerezzék a francia egyetemi könyvtárak számára. Részt vesznek a CCB (könyvek központi katalógusa) és az ANTILOPE (folyóiratok központi katalógusa) építésében. Mindkettő online módon vagy CD-ROM-ról érhető el. Az IMPALA rendszer a dokumentumok elektronikus rendelésére szolgál. A Bizottság képviseli a könyvtárak érdekeit az Egyetemi Könyvtárosok Nemzeti Bizottságában és kapcsolatban áll más francia nyelvű országok könyvtárosaival és könyvtáros szervezeteivel. Eredményesebb tevékenységet fejthetnének ki, ha a francia közösség létre tudna hozni egy erős, jólszervezett könyvtári egyesületet.

A flamand közösségben már 75 éve működik a Flamand Könyvtári Egyesület, amely valamennyi könyvtár és könyvtáros, dokumentalista és levéltáros érdekeit képviseli, több mint ezer taggal, több mint 10 millió belga frank éves költségvetéssel, 5 rendszeres kiadvánnyal. Szoros kapcsolatot alakítottak ki a Holland Könyvtári Egyesülettel, amely többek között közös képzési programra, konferenciákon való részvételre is kiterjed. A tudományos könyvtárak számára legnagyobb jelentőséggel a Flamand Egyetemi Tanács keretében folyó tevékenység bírt. 1984-1987 között ez a folyóiratok beszerzésének koordinálására terjedt ki, tanulmányi szinten a ritkán használt könyvek és folyóiratok tároló könyvtárba helyezésére, együttműködésen alapuló állománygyarapításra és a kötelespéldányszolgáltatás hatékonyságának javítására. 1989-től a flamand kormány éves anyagi támogatása

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

1 millió belga frank volt, további 1,5 millió frankkal az egyetemi könyvtárak járultak hozzá a programok megvalósításához.

1992-ben alakult meg a Flamand Könyvtári Tanács (VOWB), amelynek célja: a könyvtári tevékenységek koordinálása valamennyi könyvtártípust beleértve, könyvtári együttműködés közös projektek keretében, tanácsadói szerep a Flamand Egyetemi Tanácsban, a flamand kormányban és más testületekben, valamint kapcsolattartás a regionális, állami és nemzetközi szervezetekkel. 1993-tól a Királyi Könyvtár igazgatója a Tanács állandó tagja.

Az együttműködést megalapozó tanulmányokon kívül sikerült néhány gyakorlati eredményt is elérni, így az állományokból kiiktatni a kevéssé használt dokumentumokat, ugyanakkor egy példányt megőrizni egy ún. virtuális tároló könyvtárban. A másik eredmény az ANTILOPE-hoz, az Antwerpenben épülő folyóiratok központi katalógusához való csatlakozás és a katalógus anyagának széles körű kiegészítése volt. Ezt a programot a flamand kormány 5 millió frankkal, a flamand egyetemi könyvtárak további 15 millióval támogatták. A rendszer még nem online adatbevitellel, hanem a különböző könyvtárak által készített rekordok kötegelt feldolgozásával működik az Antwerpeni Egyetemen. A projekt 1996 végére fejeződik be. Az ANTILOPE sikere hozta meg egy újabb nagyszabású projekt, az EIV (Elektronikus Információ Flandriában) évi 20 millió frankos állami támogatását a következő öt éven keresztül, amelyet más intézmények és magáncégek is támogatnak évenként további 20 millióval.

Az eddig kialakított együttműködés reményt ad arra, hogy Belgium két nagy közössége hasonló színvonalon és nagyobb hatékonysággal lesz képes alkalmazni az új információs technológiát.

(Berke Barnabásné)

96/126

CURRIE, Andrew: The future of co-operation = Publ.Libr.J. 10.vol. 1995. 6.no. 147-148.p.

A közművelődési könyvtárak együttműködésének szükségessége a felsőoktatási könyvtárakkal és nem könyvtári információszolgáltató szervekkel

Együttműködés -belföldi; Kapcsolat intézményekkel; Közérdekű tájékoztatás; Közművelődési könyvtár; Társadalmi követelmények

Az angliai Könyvtári és Információs Együttműködés Tanácsa adott megbízást a könyvtári és információs szolgáltatások terén folyó kooperáció felülvizsgálatára. Az eredetileg kitűzött feladat az volt, hogy a bizottság tekintse át a jelen helyzetet, az együttműködésben részt vevő szervezeteket, az együttműködés előnyeit, a kölcsönösen nyújtott szolgáltatásokért szedett térítési díjakat, s vizsgálja meg, milyen mértékben használják a közművelődési könyvtárakat diákok és kutatók, illetve az egyetemi könyvtárakat külső olvasók. Ennek során legyen különös tekintettel a döntéshozók, a tanulók és a kutatók igényeire.

A vizsgálat során mindinkább nyilvánvalóvá lett, hogy a könyvtári és információs szolgálatok olyan gyors és alapvető változásokkal találják magukat szemben nem csak az információ tárolásának eszközeiben, hanem az információ terjesztésének, hozzáférhetővé tételének és használatának módjában is, amelyek következménye, hogy az információ elektronikus tárolása és terjesztése exponenciálisan nő, és a vártnál sokkal hamarabb válik általánossá.Mindez azt eredményezi, hogy a könyvtári együttműködés során kialakult eljárások néhány éven belül irrelevánsakká és elavultakká válnak.

Az információt elektronikus hálózatokon terjesztik, szemben a szöveges információ helyi tárolásával. A kooperáció jelenlegi koncepciói messze elmaradnak az információs hálózatok hatékony működéséhez szükséges kooperáció abszolút imperatívusza mögött.

Az információs társadalomban a közművelődési könyvtárnak az a szerepe, hogy anyagi helyzetétől függetlenül bárkinek rendelkezésére bocsássa a számára szükséges információt, egyre nagyobb fontosságot nyer. A közművelődési könyvtár, hacsak nem alkalmazza az új technológiát, saját hibájából nem lesz többé az információ általánosnak tekinthető forrása.

Az új technológia alkalmazásával azonnal és közvetlenül hozzá lehet férni távol tárolt anyagokhoz, s nem lesz szükség ritkán keresett, drá-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

ga dokumentumok helyi beszerzésére. Sőt azzal is számolni kell, hogy a végső felhasználónak nem is kell felkeresnie a könyvtár épületét.

Mindezek következtében a kooperáció már nem a szakma eszményi célja, hanem gyakorlati szükségszerűség.

További fontos szempont, hogy növelni kell a kooperációt a közművelődési könyvtárak és az információs szervezetek között, valamint erősíteni a párbeszédet a közművelődési és a felsőoktatási könyvtárak között. Ha a közművelődési könyvtárak nem vezetik be hasonló tempóban az információs technológiát, mint a felsőoktatásiak, óriási szakadék nyílik a campusok oktatóinak és diákjainak ellátottsága, s azoké között, akik a közművelődési könyvtárakat használják. Az információs, a tudásra alapozott társadalomban egyre nagyobb szerepet játszik a felsőoktatási intézményekhez nem kötődő kutatás és tanulás, s az ezzel kapcsolatos igények kielégítése csak a nagy közművelődési könyvtáraktól várható el.

Az egész gazdaság sorsa múlik azon, hogy a könyvtári és információs szolgálatok általában, s a közművelődési könyvtárak különösen, képesek lesznek-e teljes mértékben hasznosítani az új információs technológiát, amelynek magától értetődő alapkövetelménye az együttműködés.

(Papp István)

96/127

LOGINOV, B.R.: K probleme korporativnoj raboty bibliotek Rossii na osnove komp'uternyh tehnologij = Biblioteka. 1995. 10.no. 21-24.p.

Az orosz könyvtárak számítógépes technológián alapuló együttműködése

Együttműködés -belföldi; Gépi könyvtári hálózat; Közös katalogizálás; Központi katalógus

A könyvtárak nehéz gazdasági helyzete szinte ellehetetleníti a szerzeményezést, az épület fenntartása is egyre költségesebb, a jól képzett munkaerő eltávozik. A szerző e problémákra a leghatékonyabb megoldásnak a társulásos alapon, hatékony technológiával végzett közös munkát tartja. A közös munka technológiája az, hogy a részt vevő könyvtárak előre megállapított szabályok szerint fel tudják használni egymás munkájának eredményeit. A társulásos alap azt jelenti, hogy a közös technológia kialakításához mindegyik résztvevő saját munkájával, pénzügyi és technikai eszközeivel hozzájárul.

Az együttműködés legfontosabb területe a számítógépes katalogizálás, amire a többi, alábbi műveletsor is épülhet: (1) előzetes katalogizálás a szerzeményezés során; (2) bibliográfiai leírás; (3) az osztályozás nyelvi eszközeinek biztosítása (pl. ETO, BBK, GASNTI, ágazati tárgyszavak stb.); (4) tárgyszavazás és osztályozás; (5) referálás; (6) szerkesztés; (7) fordítás angol nyelvre a nemzetközi együttműködésben résztvevőknek; (8) a fő és a további katalóguscédulák készítése, a katalógus vezetése.

A szerző, a Központi Állami Orvostudományi Könyvtár igazgatója a számítógépes katalóguskészítés hétéves gyakorlata alapján számításokat végzett a hagyományos és a számítógépes katalogizálás költségeire vonatkozóan. Megállapította, hogy a ráfordítások megközelítőleg egyezőek. Egy dokumentum feldolgozási költségéhez a dokumentum teljes feldolgozási idejét (átlag 16 óra kb. másfél hétre elosztva) és a könyvtárosi átlagfizetést vette alapul.

Sokatmondóak a nemzeti és a nagy szakkönyvtárak állományátfedési százalékarányai. A nemzeti könyvtár állományához képest a szakkönyvtárak anyaga több mint 50%-ban egyezik, a regionális könyvtárakban ez az arány eléri a 90%-ot, a külföldi irodalom egyezőségéről nem is szólva. Az orvosi könyvtár kooperációja a nemzeti könyvtárral évente legalább ötezer kötet feldolgozását tenné feleslegessé.

Sajnos a nemzeti bibliográfia elektronikus úton történő előállítását az Orosz Könyvkamara – pénzhiány miatt – nem tudja egyedül vállalni. A legnagyobb műszaki könyvtárban, a GPNTB-ben is más megközelítést és munkaátszervezést igényelne a tudományos-műszaki irodalom elektronikus központi katalógusának elkészítése. Ezért csak nyomtatott formában létezik a központi katalógus. A kollektív és egységes katalóguskészítés pénzügyi és technológiai szempontból egyaránt nehéz feladatnak látszik. A jelenlegi fejlesztést nehezíti, hogy hiányzott az együttműködés valódi gyakorlata, az országos számítógépes tudományos–műszaki információs rendszerbe a fenntartói különbségek miatt számos nagykönyvtár nem kapcsolódhatott be.

A közös számítógépes katalogizálás irányítására az Orosz Kulturális Minisztérium létrehozott egy tárcaközi szakértői bizottságot, amely el-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

készítette a LIBNET nevű számítógépes hálózattervet, de jelenleg csak öt nagykönyvtár vesz benne aktívan részt. (A program egyébként nyitott, bármikor, bármilyen könyvtár csatlakozhat hozzá.) A projekt különböző hatóságok és minisztériumok által történő finanszírozása nem vált be, így az Informatizálási Bizottság által nyújtott szerény támogatás révén csak az online kapcsolatteremtés vált lehetővé.

Oroszországban is megindult a hálózatok fejlődése az orosz Internet, az akadémiai és más üzleti hálózatok kialakulásával. Maga a közös katalogizálás viszont megoldatlan maradt, de abban mindenki egyetért, hogy új szervezeti forma szükséges. Az is világossá vált, hogy ez csak nonprofit szervezet lehet az amerikai OCLC-hez hasonlóan.

(Bíró Júlia)

Lásd még 118, 145

Jogi szabályozás

96/128

KRISTAL'NYJ, B.V.: Informacionnye systemy v Rossii: pravovoj aspekt = Naucn.-Teh.Inf. 1.ser. 1995. 7.no. 19-21.p.

Információs rendszerek Oroszországban - jogi aspektusból

Adatvédelem; Jogszabály -könyvtárügyi; Tájékoztatásügy

1991 és 1994 között Oroszországban a parlament, az elnök, illetve a kormány több mint 200, különböző szintű, az információval kapcsolatos jogi dokumentumot alkotott, közülük kb. 100 az információs rendszerekkel foglalkozik. Többségük az államhatalmi és államigazgatási szervek információellátását biztosító intézmények, rendszerek szervezetére és működésére vonatkozik.

Két, föderatív szintű törvény különösen nagy jelentőségű: „Az információról, az informatizációról és az információ védelméről", illetve „A számítógép-programok és adatbázisok jogi védelméről" szóló törvények. Az első a következő kérdésekre tér ki: a természetes és jogi személyek információhoz való joga, az információbázisok és információs rendszerek létrehozása, használata és védelme, az információbázisok regisztrációja stb.

A jogszabályok kidolgozásának kezdeményezői a különféle szakmai szervezetek, a parlamenti képviselők, frakciók, bizottságok, illetve az elnök mellett működő információpolitikai bizottság, a parlament információpolitikai bizottsága és a tudománypolitikai és műszaki fejlesztési minisztérium.

Az információs törvények megalkotásáért és bevezetéséért felelős szerv az elnök mellett működő információpolitikai bizottság, amely kidolgozza a törvénykezés ütemtervét, tervezi az illetékes szervek együttműködését, és ellenőrzi a törvényalkotás menetét. Ezek a tervek és programok képezték az alapját a sok szakértő bevonásával, 1993-ban elkészült irányelvnek: „A törvényalkotás és -fejlesztés koncepciója az információ, informatizáció és információvédelem területén". (E dokumentum 2. változatát most küldték szét a szakértőknek véleményezésre.)

A törvénytervezeteket információs szakemberekből és jogászokból álló csoportok dolgozzák ki, szakértői véleményezésre és vitára bocsátják, majd a végleges szöveg tervezetét nyújtják be a megfelelő szintű államhatalmi szervnek.

Az Állami Dumának (az orosz parlamentnek) benyújtott törvénytervezetet először az illetékes parlamenti bizottságok vitatják meg. Elfogadás esetén a törvénytervezetet továbbküldik a törvényhozó szerveknek (elnök, parlamenti képviselők stb.), ellenkező esetben visszautalják átdolgozásra. Ezután a parlament plenáris ülése elé kerül, ahol első olvasatban csak a törvény koncepciójáról, illetve szükségességéről döntenek. A szükséges javításokat, módosító javaslatokat az illetékes parlamenti bizottság vitatja meg, majd a törvényjavaslatot második olvasásra bocsátják, ahol a parlament megvitatja a módosító indítványokat. Az illetékes bizottság beépíti a módosított szövegrészeket a törvénytervezetbe, majd harmadik olvasásra (végszavazásra) bocsátja, amely után a parlament a törvényjavaslatot elfogadja. Az elnöki aláírás előtt az elfogadott törvényt még törvényességi vizsgálatnak vetik alá. A vizsgálatot végző Föderációs Tanácsnak joga van a törvényt a parlamentnek átdolgozásra visszaküldeni, sőt teljes egé-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

szében is elvetheti a jogszabályt. Ez történt „Az információról, informatizációról és információvédelemről szóló törvény" esetében is, amelyet a parlamentnek újra kellett tárgyalnia. (A parlamentnek kétharmados többséggel joga van elvetni a Föderációs Tanács javaslatait és az eredetileg elfogadott törvényt megerősíteni.)

Az elnöknek 14 nap áll a rendelkezésére a törvény áttekintésére, és még ő is visszautalhatja a parlament elé. Az információs törvényt az 1994. júliusi első olvasás után az elnök 1995. február 20-án írta alá, és február 22-én emelkedett jogerőre.

Jelenleg még sok kérdés vár jogi rendezésre az információs rendszerek területén: szabályozni kell az államhatalmi szervek együttműködését az információcserében; különleges figyelmet igényelnek a találmányok, modellek, ipari minták általában és az információs rendszerek területén különösen; szabályozni kell a jogi információs rendszerek tervezését és felhasználását; különleges kezelést igényelnek a személyes adatokkal kapcsolatos információs folyamatok (főleg most, az új választási információs rendszer kidolgozása előtt); nagyon időszerű a gazdasági fejlődés és a vállalkozások információellátásával kapcsolatos törvények megalkotása; a regionális és helyi önkormányzatok információs rendszerének kialakítását össze kell hangolni, s ennek nyomán ki kell építeni az egységes, egész országot átfogó közigazgatási információs rendszert; az orosz információs rendszert be kell kapcsolni a világ információs vérkeringésébe, a nemzetközi információcserébe is.

(Rácz Ágnes)

96/129

CAROLINA, Robert: Legal structure of the Internet = Aslib Proc. 47.vol. 1995. 11/12.no. 235-240.p.

Az Internet jogi konstrukciója és jogi kérdőjelei

Adatvédelem; Jogszabály -más területről; Könyvtárosetika; Számítógép-hálózat; Szerzői jog

Az Internetnek nem tulajdonosa egyetlen személy vagy szervezet sem, amelyet jogi vita esetén beperelhetnénk. Leginkább a teherfuvarozással lehetne szemléltetni a helyzetet, ahol egyetlen szállítási szerződést írunk alá, amely pl. arról szól, hogy valakinek a holmijait Londonból New Yorkba kell költöztetni. Eközben más cég csomagol össze, megint más szállítmányoz egy harmadik cég teherautójával, közúton, és így tovább. Mindannyian saját egyedi feladatukra koncentrálnak. A folyamat során számos jogi kapcsolat merül fel, ezen jogi kérdések rendezése több száz éves jogi tapasztalatok eredménye.

Az Internet esetében is számos szereplővel, művelettel és jogi szempontból fontos kapcsolódással találkozunk. A metafora azonban több helyen sántít. A „szállítási sebesség" jóval gyorsabb, a szállított áru pedig megfoghatatlan. Ez a metafora mégis segít megérteni a meglévő jogi szabályozás alkalmazását az Internetre.

Az Internet esetében felmerül pl. a virtuális művelet lehetősége, amikor távolról utasítunk egy számítógépet, hogy végezzen el egy műveletet. Az Internet egyáltalán nem szabályozatlan, ahogy azt sokan gondolják. Az sem igaz, hogy a meglévő jogi szabályozás nem alkalmazható az új technológiák esetében. A jogsértés jogsértés marad, akkor is, ha e-postán vagy telefonon követik el.

Az Internet jogi kérdéseit néhány mostanában történt bírósági ügy szemlélteti. A virtuális másolást illusztrálja az 1993-as Frena-ügy. Frena egy számítógépes hirdetőtáblát működtetett, amelyről fájlokat lehetett letölteni illetve ott elhelyezni is. A Playboy cég észrevette, hogy a Frena-féle hirdetőtáblán hozzáférhetők digitalizált grafikus fájlok a Playboy szerzői jogilag védett fotóival. Frena azzal védekezett, hogy nem ő helyezte el a számítógépen ezeket a fájlokat. Elvesztette a pert. A bíróság ugyanis nem vette figyelembe, hogy megfelelő utasításokkal más is el tudta érni a gépet. Az ügy hasonló a másológép tulajdonosának esetéhez, aki nem felelős a gépen mások által készített másolatok jogtisztaságáért (ez a másodlagos jogsértés körébe tartozik).

A márkanevek használatát korábban egyes országokra nézve engedélyezték. Az Interneten viszont nemzetközi a kommunikáció, ezért vagy senki nem használhatja a bejegyzett márkákat, vagy mindenkinek engedélyezni kell ezt.

A számítógépek domain neve hasonló problémát jelent. A domain nevek regisztrálása a bejelentés sorrendjében történik. Problémát jelent-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

het, ha a domain név egybeesik valamely bejegyzett márkanévvel. Vitát váltott ki még az is, hogy ha egy alkalmazott munkahelyet változtat, ki jogosult a domain nevet a továbbiakban használni, a cég vagy az illető (még nincs döntés).

A defamálásra vonatkozó jogszabályok alkalmazása az Internet esetében technikai kihívást jelent a jogászok számára. Egy angol akadémikus például kártérítést követelt egy svájci akadémikustól, aki állítólag becsmérlő kijelentéseket tett közzé róla a Usenet hirdetőtábláján, amely világszerte elérhető.

Az angol törvényhozás nemrég fogadta el, hogy a pornográfiáról szóló jogszabály vonatkozzon a művek hálózaton való terjesztésére is. Nem világos azonban, hogy kiterjed-e azokra, akik megnyomják a „Send" gombot e-postai szoftverükön, illetve azokra, akiknek számítógépe bekapcsolódik ezen adatok továbbításába.

Az Internet biztonságához három kérdéskör kapcsolódik:

– a behatolás azt jelenti, hogy valaki, aki az Internethez kapcsolódik, megpróbálhat hálózatunkba belépni a mi Internet-kapcsolatunkon keresztül (hacking);

– az Interneten továbbított üzeneteket arra jogosulatlan harmadik személy „elfoghatja" és lemásolhatja a küldő vagy a fogadó fél tudta nélkül (interception);

– a hitelesítés (authentication) hiánya azt jelenti, hogy az üzenetet küldő vagy fogadó fél azonosságának megerősítése még nem megoldott.

A biztonsági kockázat nagyságáról igen eltérőek a vélemények. Ma már számítógépes programok vannak arra, hogy a hálózaton a passwordöket vagy a 16 jegyű hitelkártya-számlaszámokat kiderítsék. A hitelesítésnek nagy jelentősége lenne az elektronikus kereskedelemben is.

Mielőtt az Internethez kapcsolódunk, tisztázni kell néhány alapvető kérdést. Ha például Internet-szolgáltatóval szerződünk, alaposan vizsgáljuk meg a szerződést (térítés, a fenti kockázatok, szolgáltatási garanciák). Ha WWW nyitólapot indítunk, gondoskodjunk annak szerzői jogi védelméről. A cégek alkalmazottait tájékoztassuk a szerzői jog megsértésének következményeiről, az adatvédelemnek, a pornográfiára vonatkozó jogszabályoknak a tudnivalóiról. Ha a WWW oldalon bármilyen személyes adatot bekérünk, gondoljunk a személyes adatok védelmére. Ha valamit reklámozunk a hálózaton, gondosan nézzük meg a márkanevekkel kapcsolatos megállapodásokat. Fontoljuk meg, hogy nincs-e szükség bizonyos felelősséget kizáró kijelentések megtételére a web lapon vagy az e-postai üzenetekben. Gondoljunk a hipertext kapcsolatokra is. Nem lesz módunk ugyanis rendszeresen kontrollálni, mi van a kapcsolat másik végén. Mindig konzultáljunk hozzáértő szakemberekkel, hogy milyen intézkedésekre van szükség a felesleges kockázatok elkerüléséhez.

(Hegyközi Ilona)

Könyvtárosi hivatás

96/130

FERNÁNDEZ-MOLINA, J. Carlos: La responsabilidad de los profesionales de la documentación en la prestación de servicios de información = Rev.Esp.Doc.Cient. 18.vol. 1995. 3.no. 320-332.p. Bibliogr. 26 tétel.

Res. angol nyelven

Az információs-dokumentációs szakemberek felelőssége információs szolgáltatások nyújtásában

Dokumentáló -felsőfokú; Hatékonyság; Könyvtárosetika; Szolgáltatások

Az információ ma már minden tevékenység egyik nélkülözhetetlen eszköze. Ennek megfelelően, hiánya, hamis vagy hiányos volta, gyenge minősége kárt okozhat annak, aki használatára rászorult. Következésképpen azok a dokumentációs szakemberek, akik az információszolgáltatásban dolgoznak, adott esetben jogilag is felelősek lehetnek, ha az általuk nyújtott információ felhasználása kárt okoz. Az emberi együttélés egyik alapszabálya ugyanis az, hogy ne okozzunk kárt másnak, s ennek jogi megjelenése a polgári, illetve büntetőjogi felelősség. Az Európai Közösség 1985-ben fogadott el irányelveket a hibás termékekkel (vagy szolgáltatásokkal) kapcsolatos felelősségről. Az irányelvek nem tesz különbséget a szerződés alapján, vagy azon kívüli kapcsolatban nyújtott szolgáltatás között, viszont élesen különbözik az ember

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

egészségét, fizikai integritását és anyagi javait érintő károkozás, illetve a pusztán gazdasági kár. A „szolgáltatás" meghatározásába belefér az ellenszolgáltatásért vagy ingyen, az üzleti alapon vagy közszolgálati jelleggel nyújtott szolgáltatás egyaránt. Az irányelvek tiltja a felelősség elhárítását, vagy korlátozását célzó záradékok alkalmazását, holott a dokumentátori felelősséggel foglalkozó írások legtöbbjének első tanácsa éppen az ilyen klauzurák bevezetése. További ötletként felmerül (a későbbi reklamációkra gondolva) a nyújtott információk tárolása, valamint a felelősségbiztosítás. Az egyetlen igazán jó megoldás azonban a magas színvonalú munka, a megbízható, jó minőségű szolgáltatás. Mindezt hasznosan segítik a szakmai kódexek, amelyek friss példája az EUSIDIC által közreadott Code of practice for information brokers.

(Mohor Jenő)

96/131

PETTENATI, Corrado - SANTARSIERO, Marisa: Il bibliotecario elettronico. Il valore delle competenze tecnologiche nei requisiti per l'accesso alla professione = Boll.AIB. 35.vol. 1995. 3.no. 305-319.p. Bibliogr. 22 tétel.

Res. angol nyelven

Az elektronikus könyvtáros. Az információtechnológiai jártasság követelményei a könyvtáros szakmában

Gépi információkeresés; Információtechnológia; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés

A könyvtárak és használóik az elektronika korába léptek, egyre több könyvtár nyújt közvetlen hozzáférési lehetőséget a legkülönfélébb szolgáltatásokhoz, megújulnak a használói elvárások és új szakismeretekre van szükség a könyvtárosok körében. Az információtechnológia könyvtári alkalmazása (a dokumentumok kiválasztása online adatbázisokból, automatikus rendelés és könyvtárközi kölcsönzés, a bibliográfiai leírások (rekordok) átvételén alapuló katalogizálás, OPAC, online információkeresés) egyrészt számítógép-használati, szövegszerkesztési, táblázatkezelési készségeket, másrészt informatikai (online keresés, adatbázis-fejlesztés és értékelés, információkereső rendszerek tervezése, online katalogizáló rendszerek, hálózathasználat) ismereteket igényel. A használat, kiválasztás, igazgatás (menedzsment), tervezés maradandó hierarchiának tűnik a könyvtári-információs szakmában, ahol az információtechnológia használata a technikusi szint kívánalma, a felsőfokú szakmai végzettség pedig egyben a szelekció és a menedzselés képességét is jelenti. Ennek az új tudáskívánalomnak a fényében világosan látszik az a tendencia, miszerint eltűnőben van a hagyományos gyarapítás–feldolgozás–olvasószolgálat elkülönülés, s inkább referensz- és rendszer-könyvtárosokról meg automatizálási szakértőkről beszélünk. A nyomtatott dokumentumok tárolásával lagalább is egyenrangúvá válik az elektronikus információcsere, és a könyvtár szervezete is ahhoz idomul, hogy az információtechnológia legyen az információk tárolásának, elemzésének és továbbadásának eszköze. Ennek megfelelően több gépesítés-orientált könyvtári szakképesítésre, a számítástechnikai szakemberekkel való szoros együttműködés készségére van szükség, és az eddiginél is nagyobb gondot kell fordítani a használók képzésére.

(Mohor Jenő)

Oktatás és továbbképzés

96/132

WOJCIECHOWSKI, Jacek: O kształceniu bibliotekarzy = Bibliotekarz. 1995. 10.no. 3-5.p.

A könyvtároképzésről

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés

A lengyel szaksajtó is bővelkedik a könyvtárosképzésről szóló cikkekben. Ám ezek egyáltalán nincsenek kihatással a képzésre, illetve annak továbbfejlesztésére.

Ennek az az oka, hogy a szóban forgó cikkek a szükségleteket és a lehetőségeket illetően dezorientáltak, amit még tetéz az a tény, hogy a szakma jövőjét illetően hiányzik a kiérlelt és elfogadható koncepció.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

A könyvtárosképzés „nyomorai" természetesen nem egyedülállók: nagyjából-egészéből közösek a többi egyetemi szak képzési problematikájával, ahol is a fő kérdés: miként lehetne áttérni az előadásos képzési módszerről a szemináriumira, ami „drága mulatság". Jelenleg azt sem tudni, hogy mit szólnának egy efféle átmenethez az oktatók és a hallgatók.

A munkaadók – nem egészen igazságosan – a képzés és a gyakorlat egymástól való elszakadtságát szokták szemére vetni a képzőintézményeknek. Ennek a jelenségnek az is az oka, hogy kevés a „gyakorlatra méltó" korszerű könyvtár az országban.

A valójában bizonytalan jövőkép miatt csak óvatosan lehet megjelölni, milyen szintű és tartalmú képzésre volna szükség. Ami a szinteket illeti, elmondható: a könyvtárügy zömmel „félig felsőfokon" kiképzett szakembereket igényel. Ez a követelmény vagy felsőoktatási vagy szaktanfolyami keretben működő licenciátussal valósulhat meg. A felsőfokú képzésben a magiszteri tanulmányok (közösen a könyvtárosok és a szaktájékoztatók számára) és a másoddiplomás ráfejelő képzés fenntartása látszik kívánatosnak és megvalósíthatónak.

A képzés tartalmait illetően még óvatosabbnak kell lenni. Mindenesetre azok az eddigi előmunkálatok, amelyek képzési kánonok, standardok és minimumok kialakítását célozzák, támogatást érdemelnek és – természetesen – még egy sor korrekciót. Ilyen pl. a történeti stúdiomok radikális visszaszorítása. Helyettük viszont nagyobb teret kellene biztosítani a képzésben a szervezésnek, az irányításnak, a marketingnek, a kommunikációelméletnek és a szociológiának, nem utolsósorban az elektronikus technikáknak. Az imént felsoroltakat azután kívánatos volna blokkokba szervezni.

A specializálódás helye szerzőnk szerint a magiszteri dolgozat elkészítésének folyamatában adódik.

A jelen körülmények között nem kötelezne senkit, ha történetesen egy közös képzési program születne. Éppen ezért be kellene vezetni az akkreditálás intézményét. Erre számos sikeres külföldi példa található. Más kérdés, hogy ki, milyen szerv kapja meg az akkreditálási jogot. Egyelőre minden képzésben érdekelt szervezet aspirál rá. Éppen ezért független testületre kellene bízni gyakorlását. E testületben a képzőintézmények, a jelentős könyvtárak, továbbá a szakmai egyesületek lennének képviselve, mivel egyedül e módszer révén lehetne elkerülni a részrehajló döntéseket.

(Futala Tibor)

96/133

ZAAIMAN, R.B.: The need for education in public librarianship at Unisa = Mousaion. 13.vol. 1995. 1/2.no. 18-38.p. Bibliogr.

A közkönyvtárosok képzésének szükségessége Dél-Afrikában

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Közművelődési könyvtár

A dél-afrikai kormányzat nem értékeli és támogatja megfelelő mértékben a közkönyvtárakat, ezért arra lenne szükség, hogy a könyvtárak korszerűsítsék szolgáltatásaikat. Az ötven évvel ezelőtti támogatás hajtóereje az volt, hogy a kormányzat elismerte: az ingyenes közkönyvtárak és a könyvtárosok egyértelműen a lakosság szolgálatában állnak. A könyvtárosoknak ezt a bizalmat úgy lehetne újraéleszteni, ha figyelmüket az új olvasói igények felé fordítanák, azonban a nyugati típusú könyvtárosképzés nem készíti fel őket a szükséges alkalmazkodásra. Az University of South Africa (Unisa) információtudományi tanszéke a fejlődő közösségek információigényeinek alapos kutatása alapján képes lenne olyan speciális oktatást nyújtani a közkönyvtárosoknak, amely messzemenően figyelembe veszi a dél-afrikai helyzetet és a kultúra állapotát. Ezzel a közkönyvtárosok visszanyerhetnék a lakosság bizalmát és támogatását, aminek következtében a kormányszervek bizalma és támogatása is visszatérne.

(Autoref.)

96/134

BARRON, Daniel D.: Staffing rural public libraries: the need to invest in intellectual capital = Libr.Trends. 44.vol. 1995. 1.no. 77-87.p. Bibliogr.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

A szellemi beruházás szükséges volta: a falusi könyvtárosok továbbképzése

Községi könyvtár; Személyzet; Távoktatás; Továbbképzés

Az Internet korában szükség van-e még egyáltalán a vidéki könyvtárakra? Igen, ha képesek lépést tartani a technikai fejlődéssel és képesek szolgálatukba – illetve használóik szolgálatába állítani azt. A könyvtárak központi szerepet töltenek be a Nemzeti Információs Infrastruktúra kialakításában – állítja a Committee on Applications and Technology egyik (1994-es) jelentése.

A könyvtárnak három fő feladata az oktatás támogatása, az információszolgálatás és a rekreáció elősegítése. Hogy küldetésüket beteljesíthessék, gyökeres átalakulásra van szükségük. Ehhez nélkülözhetetlen a könyvtár személyzetének képzése. A mai oktatási rendszer nem felel meg a kívánalmaknak, nem teszi képessé a könyvtári személyzetet az új technológiák megértésére, megtervezésére és használatára. Ma a vidéki közművelődési könyvtárigazgatók kb. felének volna szüksége segítségre az MLS fokozat megszerzéséhez, és ahhoz, hogy kollégáik számára is rendszeres, a korszerű könyvtári feladatoknak, illetve a helyi közösség igényeinek megfelelő képzési programokat biztosíthassanak.

Az egyik megoldás a távoktatás lehet. Virtuális egyetemet lehetne létrehozni, amelynek ugyanolyan nagy jelentősége lehetne az oktatásban, mint hajdan a nyomdászat feltalálásának, a rádiónak és a tévének. A távoktatást és eszközeit gyakran kritizálják, mondván személytelen és nem egyénre szabott, nem a diák, hanem a tanár van a középpontban. A mai fejlett technikai színvonalon ez már nem feltétlenül igaz – előtérbe kerülhet az együttműködés és egyenrangúság. A klasszikus osztályterem, a számítógépek, a műholdak, a telefonrendszerek, az üvegszáloptikák, a kábeltelevíziók egymást kiegészítve szolgálhatják e célt.

Hogyan is kell ezt elképzelni? Íme egy példa: A tanár kidolgozza a képzési programot, kijelöli az előzetesen feldolgozandó „kötelező irodalmat". A tananyag hagyományos, nyomtatott formában vagy számítógépes információkereső rendszerek, televíziós csatornák, valóságos vagy virtuális könyvtárak segítségével hozzáférhető. Az órákon a tanár a hagyományos előadás mellett a legkülönfélébb segédeszközöket alkalmazhatja (pl.videofelvételek, számítógépes grafika stb.) A tanulók kisebb csoportokba tömörülve megbeszélhetik egymással a kötelező irodalomból tanultakat, majd az egész osztály eszmét cserélhet a kiscsoportok munkájában felmerült legfontosabb témákról. Ezután lehetőség lenne arra, hogy a hallgatók másokkal is megvitassák a tanultakat, például tapasztalt szakmabeliekkel, tanulótársakkal. Használhatnák az információszerzés eszközeinek széles körét, a helyi számítógépes hálózatoktól kezdve az Internetig. Dolgozataikat elküldhetnék egymásnak e-mailen és faxon. A hallgatók részt vehetnének kapcsolódó előadásokon, telekonferenciákon.

Pillanatnyilag a könyvtári és információs kurzusoknak csak kevesebb mint 20%-ában alkalmazzák a távoktatás bármely formáját. A Könyvtár- és Tájékoztatástudományi Távoktatási Konzorcium (Library and Information Science Distance Education Consortium) sokat tesz a módszer elterjesztéséért, 1993-94-ben például négy telekonferencia megszervezésében vett részt és még öt továbbit tervez 1994-95-re.

(Fazokas Eszter)

96/135

TOTTEN, Herman L. - KEYS, Ronald L.: The road to success = Libr.Trends. 43.vol. 1994. 1.no. 34-46.p. Bibliogr.

Hogyan lehet eredményes a könyvtárosképző intézetek vezetőképző munkája?

Vezetőképzés

A szerzők felteszik a kérdést: vajon a könyvtáros iskolák vezetőképzési tanfolyamai megfelelő ismereteket nyújtanak-e ahhoz, hogy a „született" vezetőkből kiváló vezetők legyenek? A jó vezető kritériumai újabban divatos témává váltak a szaksajtóban. A vonatkozó cikkek általában arra a következtetésre jutnak, hogy a változás elkerülhetetlen, és egy vezető rátermettségét az határozza meg, hogyan reagál a változásokra. E dolgozatok szerint a sikeres vezetőt jellemző kulcsfontosságú ismeretek: a kreativitás, a kockázatvállalás, az innováció és az intuíció hatékonyan átadhatók a leendő vezetőknek a

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

könyvtáros iskolák vezetési tantárgyai keretében. A jelen cikk szerzői cáfolják ezt, és arra következtetnek, hogy e cél eléréséhez bizonyos tantervi változtatások szükségesek. Azt javasolják, hogy a tanrendbe vezessenek be egy olyan analitikus vezetési modellt, amelyik a fent említett képességekre helyezi a hangsúlyt. E modell foglalkozna az egyes elemek tárgyalásával, egymáshoz való viszonyával, hátterével és munkahelyi alkalmazásával.

(Autoref.)

96/136
Education for library and information management careers in corporate environments. Issue ed. Linda L. Hill = Libr.Trends. 42.vol. 1993. 2.no. 225-368.p.

Hogyan képezzünk szakembereket vállalati keretben végzendő könyvtári-tájékoztatási irányító munkára? Tematikus szám, 8 közlemény

Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Továbbképzés; Üzemi szakkönyvtár; Vezetés

A közlemények tárgya: 1. Szakemberek képzése kereskedelmi-pénzügyi cégeknél végzendő könyvtári-tájékoztatási munkára. – 2. Mit várnak az iparvállalatok tájékoztatási vezetői a könyvtárosképző intézményektől és hogyan segíthetik munkájukat. – 3. A tájékoztatási szakemberek piacának bővülése és a képzés. – 4. Követelmények az információszervezésben végzendő könyvtári jellegű munkára való képzés iránt. – 5. A szakkönyvtárosok szakmai fejlődése; a minőségi képzés és továbbképzés. – 6. A szakkönyvtárosok képzése és továbbképzése Kanadában. – 7. A jogi könyvtárosok képzése. – 8. Könyvtár- és tájékoztatástudományi képzés a mai orvosi munkának és az integrált információ korának az adottságai között.

(Autoref.)

96/137
WILLNER, Richard A.: Education and information management careers in business and financial services = Libr.Trends. 42.vol. 1993. 2.no. 232-248.p. Bibliogr.

Hogyan képezzünk szakembereket kereskedelmi és pénzügyi cégeknél végzendő könyvtári-tájékoztatási irányító munkára?

Gazdálkodás -könyvtárban; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Szakkönyvtár -közgazdasági; Vezetés

Az 1980-as években az információs technológia vállalati alkalmazása nagymértékben elterjedt. Miközben a technológia segítségével növelni lehetett az információk értékét, azok költségei is tetemesen megnövekedtek. A növekvő költségek miatt a vállalati könyvtárvezetés legfontosabb szempontjává a pénzügyi vezetés vált, miközben a vállalati felső vezetés nyomása növekedett. Sajnos a könyvtárosok továbbra sem mutatnak érdeklődést az információs technológia pénzügyi vezetési vonatkozásai iránt. Ezt a jelenlegi oktatási rendszer is megerősíti, mert olyan elavult ellentétpárok jellemzik, mint „elmélet–gyakorlat", „általános–speciális (könyvtártípus-függő) tudnivalók" és „aktív–passzív tanulás". Az elmélet mellett az általános tudnivalókra irányuló szigorú és aktív gyakorlati hozzáállás megnövelheti az oktatás hatékonyságát úgy a vállalati könyvtárosok, mind a vállalataik számára.

(Autoref.)

Lásd még 131

Szabványok, normatívák

96/138
KOKABI, Mortaza: The internationalization of MARC. Part 4: UNIMARC, some formats based on it and some other MARC formats = Libr.Rev. 44.vol. 1995. 7.no. 8-33.p. Bibliogr. 42 tétel.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

Hogyan vált a MARC nemzetközi szabvánnyá? 4.rész: a UNIMARC és néhány erre épülő formátum és egyéb MARC formátumok

Az előző részek ismertetését ld. a KF 1996/1. számában a 31., 32. és 33. tételszámon

Formátum -gépi

A géppel olvasható bibliográfiai adatok cseréjére szolgáló nemzetközi szabványok követelményeivel kapcsolatban a következő problémák merülnek fel: a nemzeti bibliográfiák és könyvtárak eltérő szerepe; nemzetközi szintű katalogizálási szabványok, illetve tárgyszórendszer hiánya; nyelvi nehézségek; eltérő karakterkészletek és kódok; nem latin betűk. Ezért van, hogy az UNIMARC-ból eltérő nemzeti MARC formátumok jöttek létre. A négyrészes cikksorozat befejező részében a szerző a Dél-Afrikában, Tajvanban, Japánban, Horvátországban és Németországban kifejlesztett formátumokat ismerteti, rámutatva az eltérésekre és a helyi követelményekre.

(Autoref.)

96/139

CAMPOS, Fernanda M. - LOPES, M. Ines - GALVAO, Rosa M.: MARC formats and their use: an overview = Program. 9.vol. 1995. 4.no. 445-459.p. Bibliogr. 7 tétel.

MARC formátumok és használatuk: felmérés

Felmérés [forma]; Formátum -gépi; Nemzeti bibliográfia

A cikk az UseMARCON (User Controlled MARC Convertor) project megvalósíthatósági tanulmányának részeként áttekinti a MARC formátumok történetét, a különféle MARC változatokat, és bemutatja jelenlegi alkalmazásaikat az egyes – főleg európai – nemzeti bibliográfiai intézmények, hálózatok és könyvtári rendszerek gyakorlatában. A MARC formátumot belső, katalogizálási formátumként és a mágnesszalagos szolgáltatásokban használt csereformátumként is vizsgálja. Különös figyelmet fordít a MARC formátumok fejlődésében új szakaszt jelentő UNIMARC-ra, amelyet az eltérő rendszerek közötti bibliográfiai adatcsere megkönnyítésére fejlesztettek ki.

(Autoref.)

96/140

FRIAS, José Antonio - PÉREZ ALVAREZ, Isabel M.: La ordenación de los asientos bibliograficos en los catalogos. Hacia una norma internacional = Rev.Esp.Doc.Cient. 18.vol. 1995. 3.no. 283-297.p. Bibliogr. 28 tétel.

Res. angol nyelven.

Bibliográfiai leírások katalógusba rendezése. Egy nemzetközi szabvány felé

Besorolási adat; Betűrendbe sorolás; Szabvány -könyvtári

A 250 éves fejlődés nyomán mára kialakult katalógus célja, értelme a visszakeresés, ami három funkciót tartalmaz: a dokumentumok kiválasztását (vagy azonosítását); egy dokumentum megtalálását (esetleg lelőhelyének megállapítását); és a dokumentumszolgáltatást. E feladatokat a szolgálati, a helyrajzi és a nyilvános katalógus szolgálja, amelyekben a leírások betűrendben, szisztematikus vagy topografikus rendben követik egymást. Mivel a használóknak a betűrend a legkevésbé idegen rendező elv, ez a leggyakoribb (sokszor a tárgyi megközelítés is betűrenden keresztül történik), ám a besorolás számos, nem mindig és nem egységesen megoldott problémát vet fel, tehát ne képzeljük, hogy „olyan egyszerű, mint az ábécé". A számítógép bevonulása a könyvtári mindennapokba sokkal rugalmasabbá tette a bibliográfiai leírásokhoz való hozzáférést, mint az a kötet-, a cédula-, vagy a mikroformátumú katalógusokban volt. Az automatizálás egyik alapvető jellemzője éppen az, hogy a kulcsszavak és „elérési pontok" csillagászati számú kombinációját teszik lehetővé. S ezeket alfabetikus karakterekkel végezzük, az eredményként visszanyert leírások pedig betűrendben jelennek meg a képernyőn. A számítógép könnyen „betűrendez" az egyszerű esetekben, de nem tud adott esetben különbséget tenni az „egy" határozatlan névelői, illetve számnévi használata között. Megoldás persze sok mindenre van (mint pl. a MARC 254-es mezőjének

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

második indikátora, amely a címek rendezésekor figyelmen kívül hagyandó kezdő karakterek számát adja meg stb.), egyre azonban képtelen a gép: egy karaktersornak a szövegkörnyezettől függő értelmezésére vagy transzpozíciójára. 1980-ra vált annyira szükségessé a megoldás, hogy egyszerre három is született: a Library of Congress, a British Library és az ALA egyaránt „filing rules" címen készített betűrendezési, besorolási szabályzatot, majd, a nemzetközi egységesítés reményével megszületett az ISO 7154-1983 és az ISO/TR 8393-1985. Valamenynyi szabályzat foglalkozik a különböző jelentésű azonos karaktersorok (személy-, illetve köznév, szerző vagy tárgy stb.) kérdésével.

(Mohor Jenő)

96/141

WEIBEL, Stuart L.: The World Wide Web and emerging Internet resource discovery standards for scholarly literature = Libr.Trends. 43.vol. 1995. 4.no. 623-644.p. Bibliogr.

A WWW és az Internet-anyag feltárására kialakítandó szabványok jelentősége a tudományos irodalom számára

Gépi információkeresés; Indexelés; Publikálás -tudományos kiadványoké; Szabvány -könyvtári; Számítógép-hálózat; Szoftver

A World Wide Web (WWW) a tudományos információk terjesztésének fontos csatornájává vált. A jelen cikk a WWW technológiai szempontjait tárgyalja, és megkísérli bebizonyítani, hogy a szóban forgó eszköz maradandó hatást fog gyakorolni a tudományos kommunikációra. A formázott szövegek megjelenítésének és indexelésének a szerepével is foglalkozik, különösen a HTML (Hypertext Markup Language) és az SGML (Standard Generalized Markup Language) kapcsolatával, valamint a keresési részhalmazok megőrzését igénylő lépésenkénti információkeresés problémáival. Ismerteti a hagyományos dokumentumleírási szabványok és az elektronikus, hálózati információforrások leírásának újabb szabályzatai közötti kapcsolatokat is.

(Autoref.)

Lásd még 217

Egyesületek, konferenciák

Lásd 182

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

96/142

DAY, Alan: The British Library 1973-1994: an outsider's view = Alexandria. 7.vol. 1995. 3.no. 139-154.p. Bibliogr. 30 tétel.

A British Library fejlődése 1973 óta - egy kívülálló szemével

Feladatkör; Könyvtárpolitika; Munkaszervezet; Nemzeti könyvtár; Szolgáltatások

Az 1973-ban, különféle intézményekből létrehozott British Library az azóta eltelt időszakban jelentős hírnévre tett szert. Ez elsősorban a következő területeken elért sikeres tevékenységének köszönhető: nemzeti könyvtári feladatok; szakirodalmi ellátás minden tudományágban; a nemzeti dokumentumtermés bibliográfiai számbavétele; úttörő szerepvállalás a tájékoztatási szolgáltatások fejlesztésében; kutatások finanszírozása; elektronikus dokumentumok létrehozása, tárolása és szolgáltatása távoli használóknak. Az elmúlt 10 évben azonban sok kudarc is érte a könyvtárat az új, St Pancras-i épület átadásával kapcsolatos állandó halasztások és az egyre növekvő költségek miatt. A használók

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben